

Maskerad

Prolog

Det var Göran Genteles historiska TV-föreställning av Verdis "Maskeradbalen" 1965 som inspirerade till detta lilla drama, som följer librettets princip av enbart fingerade namn, men vi har dock vågat förlägga handlingen till dess verkliga geografi om dock handlingen som sådan är helt förvrängd: den uppiktade kärleksintrigen finns med från operan, om dock mamsell Skoog (egentligen Arfwidsson) fanns i verkligheten och åtminstone Mauritz (Armfelt, naturligtvis,) fått behålla sitt namn. Den huvudsakliga ambitionen var att i någon mån försöka göra Gustav III:s personlighet någon rättvisa. Att han blev skjuten bakifrån är ett historiskt faktum.

Personerna:

Greve Rikard
Magnus
Martin
Mauritz
Adolf
Domaren
Mamsell Skoog
hennes klienter
Munter
Marianne
Sofia
Johan
Andra sammansvurna
En läkare

Annat hovfolk, gäster och löst folk.

Handlingen torde föreställa Stockholm de första tre månaderna av 1792.

Akt I scen 1. Ett kabinett.

Rikard Jag måste varna er. Det pågår en intrig.

Magnus Nej, vad säger du?

Rikard Ni tar mig aldrig på allvar.

Magnus Tvärtom, min bästa vän, jag tar er alltid på allvar, ty ni menar alltid allvar, fastän livet är ett skämt.

Rikard Men det är inte roligt, om det är en mordintrig.

Magnus Min käre Rikard, det har alltid pågått mordintriger runt omkring mig. Det ingår i min ställning. Jag blev född till mordintriger.

Rikard Men ni är den bästa regent vi haft på nästan hundra år. Vi har inte råd att förlora er.

Magnus Men vad kan jag göra åt saken? Jag blev född till denna ställning och tog ansvar för den. Därför har jag trots allt inte varit en dålig regent för mitt land, som dess värre alltid varit anfrätt av den kungliga avundsjukan – om någon höjer sig över massan måste åtminstone somliga bland massan vilja se honom ett huvud kortare, och åtminstone en om inte flera måste försöka se till att han verkligen blir ett huvud kortare. Det är ohjälpligt, min bästa Rikard. Det är bara att göra det bästa av saken, låtsas som att det regnar och hålla huvudet högt i alla stormar tills det faller av, vilket det ändå måste göra en vacker dag.

Rikard Jag kommer aldrig att upphöra att varna er.

Magnus Ni menar bara väl, och det tackar jag för, men varje försök till minsta åtgärd för att avhjälpa saken kan bara förvärra den. Så dum är jag inte så att jag frivilligt skulle vilja förvärra något som redan är tillräckligt dåligt. – Nå, min gode följesven, vad står nu på programmet?

Martin Jag har hela programmet här.

Magnus Det tvivlar jag inte ett ögonblick på. Vad står på programmet?

Martin Alla gästerna är klara. Skall jag läsa upp dem?

Rikard Vad är det för gäster?

Magnus Det är gästerna till maskeraden.

Rikard Vågar ni ge en maskeradbäl?

Magnus Det är tradition, min bästa Rikard. Vi har alltid anordnat maskeradbaler den här tiden på säsongen. Vi måste ju tänka på mitt anseende på teatern. Jag är ju teaterkung och får inte svika min publik eller avstå från min roll, så länge jag lever.

Rikard Men det är riskabelt.

Magnus Börja inte nu igen. Det har det alltid varit.

Rikard Men i dessa tider...! Ni vet inte hur farliga de sammansvurna är, och deras krets utvidgas hela tiden, och i den ingår flera som står er nära. Det är inte rekommendabelt att ni utsätter er för en sådan risk i dessa tider.

Magnus Jag vet, Rikard, men vad är en general som inte vågar ge sig ut i striden? Jag kan inte avstå från mig själv.

Rikard Får jag se listan. (*Martin visar den.*) Här finns flera namn som jag direkt kan peka ut som era fiender och potentiella lönnmördare.

Magnus Så spännande!

Rikard Det är inget skämt, ers höghet. Inget tillfälle vore mera gynnsamt än en bal som denna med alla maskerade för ett attentat direkt mot er person.

Magnus Vi måste genomföra den, Rikard.

Martin Jag hör dagens uppvaktning nalkas.

Magnus Är det de vanliga smickrarna och lakejerna?

Martin Ja, det är det.

Magnus Släpp då in boskapen och fåren, så att jag får visa dem min välvilja som den gode herde jag trots allt försöker vara.

Martin (*öppnar några dubbeldörrar och visar in ett litet sällskap*)

Mauritz (*en ädling, kommer först in och går ner på knä och svingar av sig hatten i en artig bugning*) Min komplimang, vår bästa furste någonsin, kulturen enda hövding i Norden!

Magnus Spar på dina komplimanger tills jag behöver dem, Mauritz!

Mauritz De kan aldrig bli tillräckliga.

Magnus Du överdriver som en annan teaterapa.

Mauritz Är det inte det vi alla är till för här i den världsliga fåfänglighetens marknad på den vanvettiga politiska scenen?

Magnus (*skrattar*) Naturligtvis har du rätt som alltid, Mauritz, men förlåt att jag skrattar!

Mauritz Ert nöje är min glädje.

Adolf (en släkting) Jag hörde att ni ämnar ge en maskeradbal. Jag måste avråda.

Magnus Alla avråder. Du är långt ifrån den första och blir aldrig den sista, ty den traditionella maskeraden måste äga rum! Ingen plikt är heligare för mig än mina fester! Det är bara då folk verkligen får se att jag lever och är lycklig med dem!

Mauritz Hela folket dyrkar er.

Adolf Men ni har oförsonliga fiender bland mäktiga adelsmän.

Magnus Påminn mig inte därom. Därför vill jag inte ha med adeln att göra. De vet inte vad de gör och är bara inbilska i sin fåfängas högfärd. Jag struntar i dem lika mycket som jag älskar folket.

Mauritz Och folket älskar er.

Magnus Påminn mig inte om det heller. Då kan jag glömma min livsviktiga ödmjukhet. Utan den kunde jag inte fortsätta vara den jag är.

Mauritz Det är väl er största fruktan i livet, att tappa distansen och avlägsna er från ödmjukheten?

Magnus Du känner mig, Mauritz.

Martin Men här kommer nu en otäck person.

Magnus Överdomaren! Vad angelägenhet påtvingar er närvaro här i mitt harmoniska hov?

Domaren En angelägenhet av högsta vikt.

Magnus Det tror ni bara själv.

Domaren Dess värre har det förekommit rapporter och angivelser som inte kan ignoreras.

Magnus Vad gäller saken?

Domaren En farlig vidskepelse och heresi, som sprider sig som en sjukdom bland allt vidare kretsar av samhället.

Magnus Det låter som en kyrklig angelägenhet.

Domaren Kyrkan är faktiskt hotad.

Magnus Vad kan hota kyrkan utom staten?

Domaren Ett kätteri.

Magnus Det låter som om ni blivit vidskeplig själv.

Domaren Det är en viss dam som fått ett farligt inflytande bland allt vidare kretsar genom sina självpåtaga egenskaper som sierska och sektlederska.

Magnus Vad är det för sekt?

Domaren (lägre) Enligt ryktet står hon i förbund med djävulen.

Magnus (skrattar till) Så spännande! Herr överdomare, jag hade rätt. Ni har blivit vidskeplig! Ursäkta att jag skrattar åt er.

Domaren Det är ingenting att skratta åt.

Magnus Tvärtom. Allt i livet är värt att skratta åt, och i synnerhet de saker som ska gälla för de mest seriösa.

Domaren Ni tar ingenting på allvar.

Magnus Tvärtom. Jag tar allt på allvar. Därför skrattar jag åt det.

Domaren Ni är oförbätterlig.

Magnus Berätta mera om den här misstänkta mamsellen.

Domaren Hon är känd som Mamsell Skoog.

Magnus Ett oskyldigt namn.

Domaren Men det är inte hon.

Magnus Vad gör hon då, som är så fasligt?

Domaren (ominöst) Hon förutsäger framtiden. Hon spår.

Magnus Det har folk alltid gjort. Varför är hon speciell?

Domaren Hennes spådomar slår in.

Magnus Nej, vet ni vad, herr överdomare, och för det vill ni spärra in henne?

Domaren Hennes inflytande kan bli farligt för staten.

Magnus För att hon säger sanningen?

Domaren Ja.

Magnus Då måste jag uppsöka henne.

Domaren Det kan ni inte göra. Jag måste förbjuda er.

Magnus Det kan ni inte göra. Ingen kan förbjuda mig.

Domaren Men ni måste ju inse att det är ogörligt. Ni kan inte gå dit och visa er offentligt inför allt det pack av löst folk som hon samlar omkring sig.

Magnus Det är väl en ganska underjordisk företeelse. De flesta som går dit ser väl till att de inte blir igenkända. De kanske till och med är maskerade eller döljer sig bakom svarta mantlar och slokhattar med djupa brätten? Jag kan gå dit maskerad.

Domaren (suckar) Det är inte tillrådligt. Vad som helst kan hända.

Magnus Jag vet. Därför vill jag gå dit.

Domaren Det är äventyrspolitik!

Magnus Det är det jag har levat på hela livet.

Domaren Skyll er själv.

Rikard Jag följer med er och skyddar er. Även jag kan uppträda maskerad.

Magnus Då är vi åtminstone två. Jag ser ingen fara på taket.

Rikard Nej, det gör ni aldrig. Ni är ju van att ta risker.

Magnus Vad vore livet utan risker?

Domaren Men detta kan bli ert livs största riskbeteende.

Magnus Vad vädrar ni för fara?

Domaren Hon kan säga sanningen.

Magnus Det är ju därför jag vill gå dit!

Domaren Sanningen är inte alltid angenäm. Antag att hon spår er en ohygglig framtid och att spådomen slår in? Det kan inte vara bra för staten.

Magnus Menar ni att hon kan vara ofelbar?

Domaren Det hoppas jag verkligen att hon inte är.

Rikard Det kan ingen människa vara.

Magnus Jag håller med dig, Rikard. Alltså är det absolut riskfritt att besöka denna exotiska synska mamsell.

Domaren Jag har varnat er.

Martin Han vill dra henne inför rätta för samhällsomstörtande verksamhet.

Magnus Det verkar så.

Domaren Efter de rapporter jag fått måste jag bedöma henne såsom en fara för staten.

Magnus Låt ni mig bedöma den saken. Jag är ju staten.

Domaren Det är därför ni ständigt svävar i livsfara. Alltför många maktlystna ledande element i staten vill missunna er den ställningen och beröva er den med våld.

Magnus Jag vet.

Rikard Jag skall skydda honom med mitt liv.

Magnus Du kommer väl på balen, Rikard?

Rikard Naturligtvis.

Magnus Jag såg inte din hustru bland gästerna. Hon kommer väl med?

Rikard Det hoppas jag verkligen.

Magnus Se till att hon gör det. En man kan ju inte uppträda på en bal utan sin hustru. Hur skulle det se ut om jag kom dit utan min drottning?

Rikard Jag skall se till att hon kommer.

Magnus Bravo, Rikard. Låt oss då planera och rusta för vårt hemlighetsfulla möte med den synska madamen. Hon kanske verkligen kan spå vad som skall hända.

Rikard Det tror jag inte, men experiment är alltid spännande och ibland lärorika.

Magnus Och jag får träffa mitt eget lösaste folk inkognito. Det är nästan det jag ser mest fram emot.

Rikard Det skall bli riktigt intressant.

Mauritz Jag ber att få delta.

Magnus Är du rädd, att det skall bli min begravning, eftersom du är så deltagande?

Mauritz Jag är lika lysten som ni själv på att få höra från folkets egen röst inkognito hur litet ni har att frukta bland dem.

Magnus Du får bara komma med som maskerad.

Mauritz Jag lovar att ingen skall känna igen mig. Däremot kanske jag verkligen skulle kunna upptäcka någon eller några som verkligen smider planer mot ert liv.

Magnus Vet du något?

Mauritz Inte ännu.

Rikard Ingen vet något, men samtidigt vet alla allt. Alla vet att det finns planer på att mörda vår upplysta despot, men ingen vet vad som ligger bakom.

Mauritz Utom de själva.

Rikard Vilka är *de*?

Mauritz Det vet de bara själva, tills de avslöjar sig. Det gäller att få dem till att avslöja sig.

Rikard Om det alltid skall bli maskerad vid varje offentlig tillställning, som nu även hos den synska madamen, så lär vi aldrig komma till rätta med någon sammansvärjning förrän det är för sent.

Magnus Vad ni tjarar om min död! Är det ett så givande samtalsämne? Ser ni då inte att jag lever? Låt mig leva så länge det går, och njut av livets fröjd så länge den varar.

Munter Och efter er kommer syndafloden.

Magnus Vem sade det?

Munter Så sägs det allmänt i Frankrike bland den härskande klassen om konungen där och hans porslinsdockehov. Alla tar för givet att de måste gå sönder.

Magnus Vi är inte Frankrike.

Munter Men vi liknar och efterliknar Frankrike. Ni har ju till och med instiftat en nationalakademi efter franskt mönster.

Magnus Frankrike är världens ledare. Det kommer man inte ifrån. Allt franskt är värt att ta efter.

Munter Även dess förfall och dekadenta moral?

Magnus Den regerar hela Europa.

Munter Ni menar att alla bedrar alla och gör rätt däri?

Magnus Är ni moralist?

Munter Nej, bara iakttagare och människoforskare såsom Voltaire.

Magnus Kunde just tro det. Ni är en av dessa muntergökar. Vill ni också komma med till den synska madamen?

Munter Nej tack, jag har annat att göra.

Adolf Som att delta i sammansvärjningar.

Munter Vad vet du om det?

Adolf Jag känner er. Du lever bara för dina intriger.

Munter Vem i Europas ledande politiska kretsar gör inte det?

Magnus Låt oss därför lämna politiken därhän. Tacka vet jag teatern och festerna, musiken och baletten. Den som dansar syndar icke och kan inte ens tänka på politisk och moralisk självdestruktivitet. Om man bara roar sig gör man sig tillräckligt oskyldig.

Munter För att komma undan med allt.

Magnus Säger du, inte jag.

Munter Tyvärr, ers nåd, är ni i en sådan position att ni aldrig kan komma undan med något hur oskyldig ni än är, och ni har själv försatt er i den positionen.

Magnus Jag är medveten därom, herr Munter, och har därför ingenting annat att göra än att hålla stilen så långt det går, och det ämnar jag göra.

Munter Undvik bara att ta risker, och ni skall nog klara er undan alla sammansvärjningar.

Magnus Menar ni att besöket hos madamen kunde vara en risk?

Munter Jag tror den enda risken därmed vore att ni kunde få veta för mycket.

Magnus Om vad då?

Munter Om er själv.

Magnus Nu räcker det. *(till allesammans)* Audiensen är slut! Tack för er uppvaktning och uppmärksamhet! Nu återgår vi till dagens arbete!

Alla Vi önskar er en god dag för övrigt, ers höghet.

(Scenen upplöses.)

Scen 2. Vid sibyllans grotta.

(Några sammansvurna konspirerar utanför, väl maskerade.)

1 Det verkar faktiskt vara sant. Vår man lär vara på väg hit.

2 Kan vi då äntligen mörda honom?

1 Det är inte så enkelt. Här är mycket folk och mycket löst folk dessutom, och om han kommer skall han dölja sig med att utge sig för att vara en av dem.

3 Alla vet vem han är och känner igen honom.

1 Inte om han är maskerad.

3 Kommer han att vara maskerad?

1 Av allt att döma. Dessutom kommer han troligen att ha ett antal vänner med sig, som också kommer att uppträda maskerade.

2 Vi får nog vänta på ett bättre tillfälle.

3 Men ett sådant kommer säkert bara vi ger oss till tåls.

4 Vi får inte ta några risker och göra något överilat. Det är bara att bida tiden an och invänta det rätta tillfället.

1 Ännu är inte hoppet borta om i kväll. Han kan trots allt komma, kanske göra sig igenkännlig och exponera sig. Då gäller det att vila på hanen.

2 När och hur får vi veta om han kommer?

1 Jag väntar på min kontakt vid hovet. *(Munter kommer.)* Här är han. Nå, Munter, har vi någon chans?

Munter Saken är klar. Han kommer. Men han kommer att vara maskerad och ha vänner med sig.

1 Vilka?

Munter Greve Mauritz, greve Rikard, överste Adolf och säkert några till.

2 De kommer att skydda honom med sina liv. Vi har ingen chans.

Munter Säg inte det. Får vi inte chansen nu kommer den absolut att återkomma. Han tar ju hela tiden risker, som om han såg en sport i att exponera sig och utmana ödet, nästan som om han ville eller bad om att bli mördad. Han vet ju att många vill ha bort honom, och de blir fler hela tiden.

4 Är det en sorts martyrkomplex?

Munter Så kan man se det. Den andra sidan av hans överlägsenhet och övermod är att han gärna ser sig själv som offer och martyr för onda människors illvilja.

2 Vi vill bara ha bort honom emedan vi inte kan tåla honom.

Munter De flesta som vill ha bort honom känner det så, men till och med inom hans egen familj och släkt och framför allt inom adeln finns det krafter som känner sig direkt hotade och förfördelade av honom. Där finns det djupare motiv.

4 Han var en alltför skicklig politiker för att kunna fortsätta ostraffad i längden. *(De drar sig något tillbaka och fortsätter överläggningarna. Mamsell Skoog blir synlig med sina klienter.)*

Skoog Ni borde inte komma till mig med sådana petitesser, min fru. Era problem med er man kan bara ni och er man lösa själva.

En fru Men det är det vi inte kan.

Skoog Då får ni skylla er själva. Om inte ni kan det kan ingen annan heller.

En fru Kan ni inte ens ge mig ett ord på vägen?
Skoog Det har jag redan gjort. Nästa!
Soldat Jag vill inte vara med i armén längre. Hur kan jag klara mig ifrån den?
Skoog Desertera!
Soldat Då kan jag bli skjuten.
Skoog Bara om du åker fast.
Soldat Det är det som är risken.
Skoog Se bara till att du inte åker fast, så klarar du dig. Du kan gå under jorden och ta ett falskt namn. Många gör så och klarar sig. Nästan de flesta här är sådana.
Soldat Jag trodde att bara hederligt folk sökte sig till er.
Skoog Det är det jag menar. Det är de som måste försöka klara sig undan. Nästa!
1 Hon får en ständigt större skara av efterföljare.
2 Flera myndigheter ser henne som ett hot mot statens ordning.
Munter Ändå är hon fullkomligt harmlös. Om staten ser henne som ett hot är det staten det är fel på.
3 Därför finns hon, då staten är så korrumpierad, att inte ens vår upplyste despot kan göra något åt saken, vilket han får skulden för, och så vill så många döda honom bara därför.
Munter Ja, han sitter fast i en ond cirkel, maktens onda cirkel av vanmakt inför maktens egen självdestruktivitet genom sin egen naturliga korrupktion.
Skoog Och vad kan jag hjälpa dig med?
Borgare Min hustru är en häxa.
Skoog Det är hon inte alls.
Borgaren Men hon idkar häxkonster.
Skoog Och hur stör det dig, att hon sysslar med vad du inte begriper?
Borgaren Jag fruktar besvärjelser och förbannelser.
Skoog Då är det du som är vidskeplig.
Borgaren Är det inte sådant som ni är expert på?
Skoog Jag verkar bara genom intuition. Jag känner saker och ser saker. Jag påverkar ingenting som jag ser men kan inte undgå att se det. Myndigheterna tror att jag ägnar mig åt subversiv verksamhet och ser mig som ett hot, men jag har bara nära kontakt med naturen. Jag känner andarna och umgås med dem, liksom de gamla vikingarna som med sin asatro hade djupare insikter i naturens mystik än vad någon kristen någonsin haft. Ja, jag är hedning men inte häxa eller trollpacka, jag ser mer än de flesta men har inget inflytande över vad jag ser, jag har absolut ingen politisk vilja, och om din hustru också ser saker som du inte ser är hon precis lika ofarlig som jag.
Magnus (kommer fram, har inte setts tidigare, väl maskerad i kappa) Vad ser ni hos mig?
Skoog Min vän, jag vill inte se något hos dig.
Magnus Varför inte? Är jag avskräckande?
Skoog Du vill själv inte se vad jag ser.
Magnus Alltså ser du något.
Skoog Det har jag inte sagt.

Magnus Du döljer något.

Skoog För ditt eget bästa.

Magnus Är det då någon olycka som du ser?

Skoog Jag kan bara varna dig. Undvik din bästa vän, om livet är dig kärt.

Magnus Det kallar jag ett dunkelt orakelspråk. Står han då efter mitt liv?

Skoog Inte ännu.

Magnus Varför skulle jag då undvika honom, om han inte står efter mitt liv?

Skoog Därför att du kommer själv att ge honom anledning att stå efter ditt liv, om du inte redan gjort det. Nu har jag sagt för mycket. Gå!

Mauritz (även maskerad) Det var visst någon som sade att enda faran med att besöka det här stället var att du kunde få veta för mycket.

Rikard Det är bäst vi går härifrån. Detta är ett obehagligt ställe med mycket löst folk omkring, och om någon känner igen er kan det bli farligt.

Magnus Jag skall inte ansätta henne mera. Men passa på, ni, medan vi är här.

Mauritz (till Skoog) Vad kan ni se av min framtid?

Skoog Du kommer att tillbringa större delen av ditt framtida liv i landsflykt.

Adolf Och jag?

Skoog Ni kommer alla att gå olyckliga öden till mötes. Varför har ni kommit hit? Söker ni er egen undergång?

Mauritz Vi var nyfikna.

Skoog Nyfikenhet kan stå en dyrt.

Magnus Även ni är i fara. Överdomaren vill sätta er bakom lås och bom.

Skoog Tror du inte jag vet det?

Mauritz Ändå vågar ni verka så öppet.

Skoog Det går så länge det går. Och jag har ju er som vill beskydda mig, tills ni blir skjutna och landsförvisade.

Mauritz Så ni vet vilka vi är?

Skoog Nej, det vet jag inte, och jag vill inte veta det, men jag kan se vad som väntar er.

Rikard Kom, Magnus, låt oss gå.

1 Det är han!

3 Nu har vi chansen!

4 Nej. Han har alltför många vänner omkring sig. Börjar vi skjuta här kan oskyldiga bli träffade.

Munter Vi måste invänta ett bättre tillfälle.

2 Låt honom klara sig så länge han har tur. Ingen har tur i det oändliga.

1 Och då skall vi passa på.

Magnus (till sina vänner) Ja, jag tror vi är färdiga här. Låt oss gå.

Adolf Blev ni klokare?

Magnus Inte det minsta, men hon har rätt att få verka i fred. Ingen myndighet har rätt att tysta henne. (*Han drar sig tillbaka med sin krets. Mamsell Skoog kringvärvas av andra rådsökande.*)

Munter Kom, låt oss gå. Vi har ingenting mer här att göra. (*Även de sammansvurna drar sig ut.*)

(*Marianne kommer fram till mamsell Skoog.*)

Skoog Mitt barn, vad har du på hjärtat?

Marianne Kan ni inte se det?

Magnus (observerar henne, tar åter på sig masken) Vänta ett ögonblick. (*döljer sig*)

Skoog Du bär på en stor sorg.

Marianne Kan ni urskilja dess natur?

Skoog De största sorgerna handlar alltid om kärlek.

Marianne Min man älskar mig inte, medan jag älskar en annan.

Skoog Jag kan se det. Din man älskar dig men når dig inte, och den du älskar kan du inte nå.

Marianne Han har en alltför hög ställning, och jag kan inte riskera min egen.

Skoog Nej, för om du lämnade din man skulle han hämnas hänsynslöst. Så vad vill du veta?

Marianne Har vi någon chans?

Skoog Nej, ni har ingen chans. Ni kan älska varandra, men ni kan aldrig nå varandra.

Marianne Har jag något att frukta av min man om jag lämnar honom?

Skoog Nej, mitt hjärta, inte du, men alla andra.

Marianne Det där förstår jag inte.

Skoog Du kommer att förstå det när den dagen kommer.

Magnus (enskilt) Att jag skulle få se henne här! Hur trodde hon att hon skulle kunna maskera sig? Jag kunde känna igen henne bland hundra masker, men hon har inte sett mig. (*till sina vänner*) Gå vidare ni, jag kommer efter.

Rikard Vågar vi verkligen lämna er?

Magnus Ja, det vågar ni. Jag vädrar ingen fara här. Lämna mig bara.

Mauritz (förstår att han sett någon intim bekantskap) Kom, vi får ta risken. (*De går.*)

Marianne Tack i alla fall för era värmande ord.

Skoog Det var så litet.

(*Marianne lämnar sin plats åt andra. Magnus kommer upp till henne.*)

Magnus Marianne! Vad gör du här?

Marianne (bestört) Vad gör ni själv här? Ni om någon borde inte vara här.

Magnus En lycklig tillfällighet har fört oss samman här.

Marianne Hörde ni vad sibyllan sade mig?

Magnus Nej?

Marianne Vi kan aldrig få varandra.

Magnus Ändå har vi varandra.

Marianne Bara platoniskt.

Magnus Det räcker.

Marianne Jag fruktar min man. Han skulle aldrig kunna förstå eller tolerera ens en platonisk rival.

Magnus Jag är inte hans rival. Jag är din älskare, och han älskar dig inte.

Marianne Jag vet. Det är min olycka, men jag kan aldrig få dig.
Magnus Du har mig redan.
Marianne Men du har din drottning.
Magnus Jag har min ställning. Det är bara den som står mellan oss.
Marianne Men här kan vi inte vara.
Magnus Var kan vi träffas?
Marianne Kom till kapellet vid Brunkeberg i morgon kväll. Jag skall vänta där ensam från mörkrets inbrott.
Magnus Lita på mig. Jag kanske kommer dit före dig.
Marianne Om jag inte kommer betyder det att min man inte låtit mig eller fått veta något.
Magnus Jag kommer.
Marianne Era vänner väntar på er. Skynda! Här är ni i fara!
Magnus Inte alls. Jag är tryggare här bland löst folk än jag är på mina slott.
Marianne Men här kan dölja sig en eller annan spion eller fiende.
Magnus Det struntar jag i. Hade de kunnat hade de mördat mig redan. Nu känns det som att faran är över. Men jag lyder er och försvinner för att återförenas med er i morgon.
Marianne Om allt går väl.
Magnus Det måste det göra. Annars kan jag lika gärna dö. (*ger sig iväg*)
Marianne Han är för ädel för denna världen. Ack, jag är orolig för honom! Bara inte hans förbindelse med mig gör att han kommer i svårigheter!

Scen 3. Confidencen.

Magnus Jag har inte varit här sedan vår lyckligaste period, som abrupt avbröts när hon plötsligt vägrade ha något mera med mig att göra. Men jag måste försona mig med henne. Bästa chansen är här, där vi var som lyckligast, och mitt stora hopp är att hon skall hörsamma min kallelse. (*Det knackar försiktigt.*)
Magnus (*reser sig, entusiastisk, glad*) Hon är här! Jag visste det! Ännu kan allting lyckas för mig! Bara jag har hennes stöd fattas mig ingenting, och ingenting kan gå fel. (*går och öppnar, men Sofia förekommer honom.*)
Magnus Du är här! Jag visste att du skulle komma!
Sofia Jag måste ju komma när du kallar mig. Jag är ju ändå rikets drottning.
Magnus Ändå känner jag mig gynnad och smickrad av att du ville komma.
Sofia Jag har inte sagt att jag ville komma, men vad föranleder din kallelse?
Magnus Min ljuva, du måste komma med mig på min maskeradbal.
Sofia Varför det?
Magnus Vi måste få någon ordning på vår ställning. Det sladdras för mycket lögner om oss. Somliga går så långt att de inte drar sig för att sprida rykten om att våra barn inte skulle vara våra barn, att du bedragit mig...
Sofia Det var du som bedrog mig. Jag har aldrig bedragit dig.

Magnus Är du säker på det? I våra tider har ju alltid alla bedragit alla. Ja, jag bedrog dig, men var det då så illa?

Sofia Det anstod inte den rikets ledare som jag ändå en gång älskade. Det var under hans värdighet.

Magnus Men tiden var sådan! Alla var lättsinniga!

Sofia Och varför måste du vara det mer än alla andra?

Magnus Det bara blev så. Jag hade ju den ställningen. Efter min lyckade kupp var jag osårbar och hade hela landet bakom mig. Ingenting kunde skada mig. Alltså hade jag råd att som alla andra ta mig friheter.

Sofia Det var därför jag vägrade ha något med dig att göra på två år. Var du förvånad? Skämdes du inte alls?

Magnus Jag var bara olycklig.

Sofia Och är du lycklig nu, när du förlorat dina älskarinnor och unnas en skymt av din hustru igen?

Magnus Ja, det är jag, om du stannar hos mig och står mig bi vid maskeradbalen.

Sofia Varför skall du ge en sådan maskeradbal? Du ger bara dina fiender ett ypperligt tillfälle att kunna mörda dig. Alla kommer ju dit maskerade.

Magnus Det är det som är meningen. Alla skall kunna umgås fritt med alla vem de än är. Jag har ju alltid älskat att umgås med folkets lägsta lager som bönder och kroggäster, som därför alla älskar mig, medan adeln inte har någon kontakt med folket.

Sofia Och du har förlorat adelns förtroende.

Magnus Har jag?

Sofia De tycker inte om dina demokratiseringssträvanden. De vill inte förlora den lilla makt de har kvar efter att du tog det mesta av den ifrån dem. De menar att du är vän till och vill följa den franska revolutionen fastän du predikar korståg mot den. De ser dig som en dubbelmoralist och kan inte lita på dig.

Magnus Och därför vill de mörda mig?

Sofia Om du går för långt.

Magnus Jag kan aldrig gå för långt om bara du står mig bi och vandrar vid min sida.

Sofia Du har redan gått för långt. Jag kan aldrig backa upp dig mera, inte efter dina senaste krig, som var rena äventyrspolitik och en katastrof för rikets finanser.

Magnus Jag vet, de var ett misstag, men ändå förlorade vi ingenting och lyckades ändå ro hem en slutgiltig seger.

Sofia Men för riket var det en katastrof i synnerhet ekonomiskt, och du blev varnad av alla innan.

Magnus Jag vet, men jag måste visa mig som en man och demonstrera för världen att jag fortfarande behöll initiativet.

Sofia Är det därför du vill dra i korståg mot Frankrike, Europas största stormakt?

Magnus Det kan synas övermodigt, men faktum är att jag har rätt. Den här pöbeln som tagit makten i Frankrike med våld är ju rena vildjurshorden. De vet

inte vad de gör. De släpar ut misstänkta fångar ur fängelserna och mördar dem bestialiskt på öppen gata. Man kan inte acceptera en sådan oordning i Europa.

Sofia Men dina fiender menar att du stödjer den franska revolutionen.

Magnus Det är inget fel på dess idéer, men den har urartat. Den har slagit över i våld. Så länge den höll sig till demokrati och mänskliga rättigheter var den på god väg till att reformera hela Europa till något bättre. Nu har den ödelagt sig själv. När Bastiljen stormades och dess sista ålderstigna relikter av en svunnen tid slogs ihjäl spårade den ur. Den borde ha stormats för femtio år sedan. Nu var det ett otidsenligt övervåld. Rousseau och Voltaire och encyklopedisterna hade fullkomligt rätt. De var bara fridsamma och kloka filosofer. Ingen av dem predikade våld. Tvärtom.

Sofia Hur som helst kan jag inte delta i din maskerad.

Magnus (förtviolet) Du kan inte mena det!

Sofia Varför är du plötsligt så beroende av mitt sällskap? Det har du inte varit på årtal. Är du rädd?

Magnus Jag tror att vi har fått sällskap.

Rikard (kommer in) Ursäkta mig, jag fick ett nys om att ni var här, min herre, och en stor glädje är det att se er gemål äntligen tillsammans med er igen. Jag råkade höra en del av er debatt. Drottningen har fullkomligt rätt. Ni bör inte ta risken att ge en offentlig maskeradbal.

Magnus Är du också rädd, Rikard?

Rikard Nej, bara klok, och du borde lyssna till drottningen. Jag trodde det var därför du bjudit henne hit.

Magnus Jag ville förmå henne att komma med mig på balen, bara för att bevisa för världen att ingenting har förändrats i hovets ledning och att det inte finns någon anledning till fruktan för något. Kan inte du övertala henne till bättre tankar?

Sofia Jag har sagt mitt sista ord. Jag kommer inte. Och nu går jag.

Magnus Snälla Sofia, skona mig!

Sofia Från vad?

Magnus Från ensamheten!

Sofia Om det finns någon man i här i landet som aldrig varit ensam är det du med alla dina älskarinnor.

Magnus Förlåt mig! Jag menar maktens ensamhet! Den förkväver mig!

Sofia Du var alltid en hypokondriker med inbillningssjuka. (*går*)

Magnus Hon överger mig.

Rikard Hon har rätt. De säkra tiderna är förbi. En maskeradbal är inte lämplig i mörknande oroliga tider.

Magnus Men jag kan inte backa ur nu! Alla är ju bjudna! En nationens ledare kan inte ta tillbaka vad han en gång erbjudit!

Rikard Jag tycker inte om det. Förlåt mig, min herre, men jag måste ta din drottningens parti då jag förstår henne bättre än ni. (*går*)

Magnus Detta är fruktansvärt. (*sätter sig ner*) Skall jag verkligen våga vända tillbaka? Jag har aldrig varit feg. Nej, jag måste stå mitt kast och fortsätta ta risker.

Det är ju bara jag i hela Europa som öppet vågat ta ställning mot den urartande revolutionen på kontinenten. Jag är den enda som öppet vågar leda kampen mot våldets diktatur, så som pöbeln förespråkar den i Frankrike. Det finns ingen väg tillbaka. Upplysningsfilosoferna predikade bara demokrati och mänskliga rättigheter, aldrig våld. Om inte jag tar ansvar som ledare i Europa för motståndet mot våldet gör ingen annan det heller, och det kan urarta till krig i årtionden. *(slår sig ner och tar sig en funderare)*

(Det börjar höras röster utanför. Han börjar lyssna. Först mumlar de bara, men småningom blir de klarare.)

röst 1 Han brukade komma hit förr i världen när hans hov och äktenskap ännu var lyckligt. Numera är detta slottet dött och övergivet.

2 Är du säker? Ingen som bor i det?

1 Inte på åratals.

2 Kungen är förlorad. Det är bara att knäppa honom och spola honom.

1 Men det är inte så lätt.

2 Säg inte det. Han exponerar ju sig hela tiden som den skådespelare han är. Det har funnits massor med tillfällen. Men ingen vill ta på sig ansvaret. Ingen hatar honom tillräckligt.

1 Kan inte du göra det?

2 Faktum är att någon måste göra det. Så här kan det inte få fortsätta. Han ödelägger ju rikets finanser, och det fattas bara att han skulle starta ett tredje krig mot Ryssland, bara för att få folket med sig. Ingen fred är bra för en enväldshärskare.

1 Han vägrar kalla sig en våldshärskare.

2 Men det är vad han är, vare sig han vill eller inte. Hans makt är absolut, och han missbrukar den till skada för landet.

1 Du menar för adeln.

2 Det är samma sak.

1 Samtidigt verkar han pinsamt medveten om att hans bästa dagar är förbi och att han är på fallrepet.

2 Det är just det. Blir han alltför desperat vill han ha krig igen.

1 Kan vi inte bara störta honom?

2 Omöjligt. Han är alltför etablerad. Han måste bort med besked och ordentligt. Någon måste avrätta honom, liksom man måste avrätta kungen i Frankrike. Vi kan inte ha enväldshärskande kungar i världen längre. De är ute, och han vägrar inse det. Därför måste vi sopa bort honom och spola honom.

1 Hans egen hustru lär förneka honom.

2 Nej, hon vägrar bara ha något mera med honom att göra.

1 Är det inte samma sak? Tror du verkligen att hans son är en oäkting med den där Munken?

2 Lågt folk älskar skandalrykten och gör vad som helst för att förvärpa dem bara för att ge dem större spridning. Naturligtvis är Gustav Adolf äkta. Det är bara hans far som är falsk.

1 Tyst! Jag tyckte jag såg någon. Var det inte greve Rikard som jag såg bege sig härifrån?

2 Har han stått och lyssnat?

1 Om han hörde vad vi sade kunde han dok aldrig känna igen oss. Vi står ju i den djupaste skuggan av slottet. Ingen kan se oss.

2 Men han kan ha hört oss.

1 Ja, det kan han, och i så fall går han raka vägen nu och söker upp skådespelaren. Det är lika bra vi går.

2 Ja, kom. *(De försvinner.)*

Magnus Så de vill faktiskt mörda mig, de arma okunniga avundsmännen! Nå, låt dem försöka. De medger ju själva att de har ytterst små chanser att lyckas. Jag tror aldrig de kan lyckas. Jag är ju inte feg, i motsats till dem. *(släcker och drar sig tillbaka.)*

Scen 4. En mörk kyrkogård i förfall.

Magnus (träder försiktigt fram i svart slängkappa och slokhatt samt mask. Ser sig omkring.) Vågar hon verkligen komma? Ingen är här. Jag tror inte vi hade kunnat välja ett säkrare ställe. Hit kommer ingen frivilligt.

Marianne (kommer lika försiktigt in från ett annat håll, även hon väl dold i mörk kappa och maskerad) Också ett ställe att stämma träff på! Hit kommer väl ingen frivilligt utom förälskade par som är villiga att offra vad som helst för sin dårskap. Hur kunde jag gå med på att träffa honom intimt? Det blir första och sista gången...

Magnus (varseblir henne) Marianne!

Marianne Ja, det är du, Magnus, och här riskerar vi livet för vår dårskap. Varför gör vi det?

Magnus För att vi älskar varandra.

Marianne Men det är en förstulen och oegentlig kärlek, då du inte får älska någon annan officiellt än din lagvigda drottning, och då min man kunde få för sig vad som helst om han fick veta något som saken.

Magnus Ingen risk. Ingen skulle förfölja oss till ett ställe som detta.

Marianne Hur kan du vara så säker? Är du inte bevakad dygnet runt?

Magnus Bara av enfaldiga stackare som gärna tar ledigt. Och din man bryr väl sig inte om vad du gör när han själv är ute på hemliga upptåg?

Marianne Om han är hemma när jag kommer hem frågar han alltid var jag har varit och vem jag har träffat.

Magnus Kan han vara svartsjuk?

Marianne Jag vet inte. Om han är det har han aldrig visat det hittills.

Magnus Jag tror vi kan ta av oss maskerna. Här är vi helt ensamma med de döda, och de är alla sjuovare för evigt.

Marianne Du tror inte på ett liv efter detta eller spöken?

Magnus Det angår mig inte. Jag har inte tid att bry mig om någon annan tid än nu.

Marianne Men vad skall vi göra? Så här kan det inte fortsätta. På väg hit intalade jag mig att detta var första och sista gången vi kunde träffas på tu man hand.

Magnus Tyst! Jag hör röster. (*De hukar sig och är mol tysta. Röster börjar höras.*) Jag tror det är samma röster jag hörde nyligen utanför mitt privatslott. I så fall får de absolut inte se oss, och jag måste höra dem.

Marianne Jag känner igen en av rösterna.

Magnus Vem är det?

Marianne Min man.

Magnus Du milde! Ta på dig masken igen, för säkerhets skull.

(*Hon gör så. De lyssnar.*)

Röst 1 Jag är säker på att vi är fullkomligt säkra här. Hit kommer aldrig någon utom ofrivilligt för att gravsättas.

Röst 2 Jag förstår inte varför du ville vi skulle träffas. Vi kommer ju ändå aldrig åt honom.

1 Han håller på att ordna en maskeradbal. Det blir vårt första och bästa tillfälle här närmast.

3 Jag kommer aldrig att bli en av er och följde med er motvilligt bara för att försöka övertyga er om att er sammansvärjning är dömd att misslyckas.

1 Men du skulle aldrig förråda oss.

3 Nej, inte så länge era planer ännu inte är verkliga. Men om de förverkligas och jag ser att de är dödsdömda kan ingenting och inte ens jag skydda er. Då har jag aldrig känt er.

1 Vi tackar dig ändå för den hjälp du har givit oss genom din information, och jag är säker på att du skulle bli en av oss om du kände till hela sanningen.

3 Vad är hela sanningen?

1 Att han är en bluff och falskspelande skådespelare, som skor sig på folkets bekostnad och bedrar dem fullt avsiktligt för att till varje pris behålla sin absoluta makt, som blivit ohälsosam för hela landet och särskilt för honom själv.

3 Och vad vill ni ha i stället?

1 En neutral demokratiskt vald regering.

3 Ni vill då tillbaka till Frihetstidens lössläppthet och oordning.

1 Vi vill göra en bättre svensk revolution än den i Frankrike, som misslyckades, men deras ideal var värda att offra vilken monarki som helst för.

3 Då delar ni fullkomligt hans egen mening, som också menar att alla de revolutionära filosoferna hade rätt men att ingen av dem predikade våld. Men ni vill ändå genomföra en revolution med våld, då ni vill avsätta och kanske mörda landets ledning.

(*En nysning.*)

2 (rusar upp) Någon är här! Vi är inte ensamma!

Magnus (inser att han inte kan dölja sig, träder fram) Var inte oroliga, mina vänner. Jag är bara här på en nattlig promenad så långt bort från mina hov och slott som möjligt. Jag väntade mig aldrig att få sällskap.

3 (Rikard, visar sig) Ers nåd!

Magnus Rikard! Är det du!

Rikard Jag följde med mina yngre kolleger hit i ett försök att tala dem till rätta, då de är unga självsvåldiga och otåliga karriärister som vill ha allting genast. Det går inte. Ni hörde kanske vad vi talade om?

Magnus Inte ett ord och allra minst sammanhanget. Om jag hörde någon lösryckt fras har jag redan glömt den.

Rikard Ni borde inte vandra omkring så här mitt i natten till öde begravningsplatser ensam. Ni har väl era säkerhetsvakter?

Magnus Hade. De tar alltid ledigt. Jag slipper dem gärna. De finns ändå aldrig till hands när jag behöver dem.

1 Jag tror inte han är ensam. Jag hörde en dam prassla.

Rikard Det ante mig, att landets högste ansvarige inte lämnar sina plikter om det inte är för att behaga en dam.

Magnus Rikard, om du gör mig sällskap tillbaka till våra kanslier kanske de här två unga männen kan eskortera min dam tillbaka till var hon bor, om man kan lita på dem?

Rikard När det gäller damer kan man lita på dem. Det är bara politiskt de är ute på villovägar.

Magnus Det låter betryggande. Men de får inte avlägsna hennes mask, ty hon vill inte bli avslöjad.

Rikard (till sina pojkar) Lovar ni?

1 Vi lovar.

Rikard Kom då, Magnus. Ursäkta att vi störde ditt rendez-vous.

Magnus Det finns andra tillfällen. Vi kan ta igen skadan senare, till exempel till slottsbalen, där hon är inbjuden.

Rikard Då så. Ni får ett stort förtroende, pojkar. Eskortera damen Okänd hem till sig.

1 Då måste vi få veta adressen.

Marianne Sätt mig bara i en vagn, så klarar jag mig.

Rikard (för sig själv) Den rösten känner jag igen. Skulle då...?

Magnus Kom, Rikard. Jag litar på att dina pojkar lämnar damen i fred.

Rikard Ni kan lugnt lita på dem. Min fru, ursäkta att vi avbröt er, men vi lovar att bevara ert inkognito.

Marianne (svarar inte, men ger sig skyndsamt iväg med pojkarna. De försvinner.)

Rikard Vad skall din drottning säga om detta?

Magnus Hon vet inte om det.

Rikard Naturligtvis inte. Du har ju gjort det förut.

Magnus Då var jag ung och självsvåldig. Jag har blivit mognare sedan dess.

Rikard (med omärklig ironi) Ja, jag märker det. *(Han tar Magnus under armen, och de går ut tillsammans.)*

Scen 5. Grevens hem.

Rikard (kommer hem) Så har jag ledsagat vår hövding undan hotet från de sammansvurnas intriger, och jag kan bara hoppas att de skall skrinlägga sina planer, så att jag slipper avslöja dem som landsförrädare. Men ingenting är säkert. *(ser sig omkring)* Här tycks ingen vara hemma. Besynnerligt. Hon borde ha varit här, om hon inte har råkat ut för något.

(Dörren öppnas, och gynnarna från föregående scen kommer in med Marianne, nu utan mask. Hon slås genast av förfäran när hon ser Rikard.)

Marianne Rikard! Är du redan hemma!

Rikard (förstår genast allt) Du har rätt, Marianne. Du borde ha kommit hem före mig.

Marianne Jag kan förklara allt!

Rikard Det kan du säkert. Det kan de alltid. *(till de andra)* Var vänliga och dröj i salongen tills jag kommer. Som ni förstår, måste jag få byta några ord med min hustru. *(De andra förstår genast och drar sig ut.)* Nå, Marianne, hur lyder din förklaring?

Marianne Det har aldrig varit något mellan oss.

Rikard Nej, det är det aldrig. Så säger de alltid. De träffas i smyg på hemlig ort, och när den äkta mannen i misstag överraskar dem har det aldrig varit något mellan dem, om så älskaren påträffas gömd i garderoben eller under någon säng eller helt eller delvis avklädd och naken.

Marianne Vad du än gör, Rikard, så dra inga förhastade slutsatser och gör dig för allt i världen inte löjlig som alla andra.

Rikard Jag gör ingenting. Jag har ingenting sagt. Jag bara förstår.

Marianne Vad förstår du?

Rikard Det behöver jag inte tala om för dig. Det förstår du själv. Vi är ju ändå gifta och förblir så, och vi skall gå tillsammans på slottsbalen den sextonde mars, ty så är det förutbestämt. Att du träffat honom privat i smyg och intimt förändrar ingenting mellan oss.

Marianne (andas ut av lättnad) Tack, Rikard.

Rikard För vad?

Marianne För att du inte ställer till med scener.

Rikard Det är han som får göra det i så fall. Han är teaterkonstnären. Jag är bara publik.

Marianne Det var inte meningen att du skulle få veta det, för det var ändå så oskyldigt.

Rikard Ja, det är det alltid tills det uppdagas och plötsligt blir uppmärksammat och får scenbelysning. Nåväl, föreställningen fortsätter. Det är inte mera med det och inte värre än så. Gå och lägg dig. Du är trött. Du har varit sent ute i natt.

Marianne (säger inget mer och skyndar ut)

Rikard (väntar en stund, tills hon säkert har försvunnit och ingenting mera hörs efter henne) Hon är inte den som stannar och lyssnar vid nyckelhål. *(öppnar dörren till salongen)* Kom in, mina vänner. Vi är klara.

1 Vem kunde tro att han skulle ha kuttrasju i hemlighet med din fru?
 2 Tyst, Johan! Visa någon respekt för en bedragen äkta man!
 1 Det är svårt när det är så roligt.
 2 Det är inte alls roligt för honom.
 1 Men det är så burleskt när det är så vanligt och normalt och mänskligt!
 Medge, Rikard, att det måste hända förr eller senare. Så gör vi ju alla, och inte minst den högst uppsatte av oss alla!
 2 Håll då klaffen!
Rikard Mina vänner, jag har tänkt om.
 1 Tänker du delta i komplotten? Blir du äntligen en oss?
 2 Tänk på det, att det inte var din hustrus fel utan hans som på eget ansvar tog initiativet. Damer är alltid oskyldiga då de är så lättförförda.
Rikard Jag tillvitar min hustru ingenting. Hennes möte med den som ändå var det högsta föregångsexemplet i mitt liv förändrar ingenting i vårt äktenskap. Det är bara att gå vidare. Däremot förändrar det allt i min relation med honom, som jag ändå var bästa vän med. Hans förtroende för mig var lika totalt som mitt för honom. Vi var som bröder och ännu mer. Nu är allt det krossat och det finns ingenting kvar utom en gränslös harm i mitt bröst, som kräver utlopp. Vem vet hur länge de har hållit på? Han har avsiktligt fört mig bakom ljuset och bedragit mig och trampat på vår vänskap med att förföra min egen hustru! Så gör man inte! Och allra minst om man är rikets högsta ansvarige ledare!
 1 Vill du då vara med och skjuta honom?
Rikard Jag anhåller om att få vara den som avfyrrar det mördande skottet, då jag nu är den högst motiverade till att vilja se honom död och jag därför troligen har högst chanser att träffa rätt. Egentligen borde jag utmana honom på duell, men jag vill inte kompromettera min hustru eller sära henne djupare än hon redan blivit sårad genom sin skam. Man duellerar inte med en konung, man mördar honom.
 1 (till 2) Kan vi låta honom skjuta honom?
 2 (till Rikard) Har du någon plan?
Rikard Maskeradbalen blir det bästa tillfälle vi någonsin kommer att få. Vi är alla inbjudna och maskerade, och ingen kan känna igen oss.
 2 Men hur känner vi igen honom?
Rikard Naturligtvis måste vi vara säkra på att vi skjuter rätt man. Annars avfyrras ingen pistol. Detta attentat får bara äga rum om det kan ske under största säkerhet, så att ingen kan känna igen oss och inte ens min egen hustru.
 1 Det kan gå vägen. Jag tycker vi ger Rikard chansen.
 2 (*Munter, som hela tiden hållit sig oigenkännlig genom maskering, tar nu av sig masken*) Välkommen in i gänget, Rikard. Jag visste hela tiden att du skulle bli en av oss.
Rikard Det hängde på ett hår, men plötsligt inser jag att den bedragaren och bluffen faktiskt inte längre har någon rätt att leva. Han har gjort sitt för sitt land, och om han gör något mera kan det bara lända alla till ytterligare skada efter det senaste misslyckade kriget.

Munter Saken är klar. Jag tror inte vi behöver dryfta saken mera. Jag hoppas bara verkligen att din hustru inte har hört oss.

Rikard Hon var slutkörd och överansträngd efter att jag överraskat henne. Hon sover nog redan. Jag känner henne.

Munter Vanligen brukar en kvinna bli varje stor mans fall, men den här gången blev det faktiskt kvinnans äkta man.

Rikard God natt, mina vänner. Vi håller kontakten.

1 Säkert att du inte ångrar dig?

Rikard Det finns ingen väg tillbaka. Min egen bästa vän har visat mig vägen, och som hans lojalaste undersåte har jag bara att följa den i dess oavvisliga logik.

De sammansvurna God natt, Rikard. (*De ger sig av.*)

Rikard (stänger dörren efter dem) Det trodde jag aldrig. Han var alltid en överraskningarnas man, men detta var det allra sista jag kunde tro om honom. Jag måste kräva upprättelse eller dö, och om jag dör ändå spelar det ingen roll. Mordet på vår vänskap kan mycket väl kräva bådas vår död som en ödets rättmätiga bestraffning, men han måste dö först. Om han inte dör kan jag inte vidare leva – och det kan jag nog inte ändå. Och ändå var vi varandras bästa vänner! (*sätter sig ner och lägger färdig huvudet mot båda sina händer.*)

Scen 6. Ett kabinet.

Mauritz Har du inga onda förningar alls? Ändå har du blivit varnad så många gånger.

Magnus Jag har aldrig varit en vän av vidskepelse. Jag har aldrig trott på profetior. Ännu mindre tror jag på varsel och varningar. Allt som försöker skrämmas är bara hjärnspöken.

Mauritz Ändå gick du till Mamsell Skoog för att höra hennes spådomar.

Magnus Jag ville ge henne en chans. Det var värdelöst. Det enda intressanta med henne var allt det som hon inte ville säga.

Mauritz Har du fått veta vad det var?

Magnus Naturligtvis inte. Hon vägrade ju avslöja det.

Rikard (kommer in) Ännu en gång ber jag er att avstå från maskeradbalen.

Magnus Omöjligt, Rikard. Vi har just pratat igenom saken. Jag kan inte böja mig för vidskepelse.

Rikard Alla de varningar som nått dig har inte varit grundade på vidskepelse.

Magnus Men ingen av dem har varit konkret. Det har bara varit såpbubblor, som när man försökt närmare känna dem på pulsen bara försvunnit och visat sig vara mindre än tom luft. Försök inte, Rikard. Jag får inte vara rädd.

Rikard Det handlar inte om skrämself. Det handlar om sunt förnuft.

Magnus Det menar jag också. Därför vägrar jag låta mig skrämmas. Inte ens du har kunnat komma med något konkret avslöjande när det gäller sammansvurnas konspirationer fastän du menat dig veta något om saken.

Rikard De är som skuggor som inte syns emedan de döljer sig i mörkret, men plötsligt faller dager på dem, och då är det för sent.

Magnus Allt är väl planerat och förberett. Vi kan inte svika vår publik nu.

Adolf Likväl är det oroliga tider då det gäller att ta sig mera i akt än vanligt. Tänk på septembermorden i Paris.

Magnus Påminn mig inte därom. Då var det en betydligt värre katastrof att vi förlorade Mozart. Hur gammal var han? Trettiosex år? Hur kan en värld låta ett sådant geni dö så tidigt? En sådan värld är inte gjord för människor. Ändå komponerade han världens bästa operor, och man lät honom bara försvinna i en anonym grav. Vi tog åtminstone väl hand om vår stackars Bellman. Hur skall det gå för honom om jag blir skjuten?

Adolf Ja, det är olyckliga tider, då allting heligt trampas under fötterna av pöbel och våld och alla ideal går förlorade i tidens allmänna vanvett och ignorans. Det är nästan fritt fram för världskrig, upplösning och kaos.

Magnus Det är just det som det är vår plikt att sätta stopp för. Det är därför vi finns till som Europas sista upplysta despoti. Vi är ju de enda som rigoröst bjudit det anarkistiska Frankrikes skenande utförsäkning spetsen. Alla de andra stänger in sig och försöker låtsas som att det regnar, men ett ideologiskt oväder som skenar genom våld går inte över så lätt.

(Musik börjar spela, exempelvis en menuett av Roman.)

Mauritz Jag tror att det är dags för er att öppna maskeradbalen.

Magnus Ja, Mauritz, låt oss lämna allt trams och börja ägna oss åt väsentligheter.
(stiger upp och tar på sig masken. Alla de andra följer hans exempel, och de gå ut.)

Scen 7. Operan.

Munter (möter Rikard som kommer in, båda maskerade till oigenkännlighet) Kommer han?

Rikard Ja, han är på väg. Jag försökte varna honom en sista gång, men han ämnar genomföra balen.

Munter Vårt livs chans.

Rikard Eller dödens chans, beroende på hur man ser det.

Munter Du har inga betänkligheter? Ingen ånger, ingen ruelse?

Rikard Jag vet min plikt. Det räcker.

Munter Och du är inte förblindad av din egoistiska svartsjuka?

Rikard Inte ens en konung stjal sin bästa väns hustru. Han har definitivt stulit hennes hjärta. Jag når henne aldrig mer, och hon kommer inte till balen.

Munter Har du förskjutit henne?

Rikard Nej, men vi känner varandra inte längre.

Munter Själv hyser jag tvivel ända in i det sista. Gör vi verkligen vad som är rätt och bäst för landet? Har vi rätt att ta lagen i egna händer?

Rikard Många framför allt i adeln är förfördelade av honom och hatar honom med all rätt, och han har mer och mer lett landet i fel riktning framför allt genom det

senaste kriget. Det får inte bli ett till. Vi får inte förlora Finland. Många har mycket större anledning än jag till att vilja avskaffa honom, men jag råkar nu ha den rätta glöden och vreden inom mig för att verkligen kunna göra det.

Munter Anar din hustru någonting?

Rikard Om hon gör det visar hon det inte, men jag tror att hon accepterat att hon aldrig mer kan träffa honom.

Munter Älskade de varandra verkligen?

Rikard Han är sådan att han skulle kunna bli kär i och älska vem som helst. Hon råkade komma honom för nära.

Munter Jag tror att kvällens huvudpersoner är på väg in.

(Magnus, Mauritz och Adolf med andra högädlade adelsmän har kommit in och försöker beblanda sig med gästerna. Alla är maskerade, men värdsällskapet utmärker sig genom att dominera i vitt.)

Martin (kommer fram till Magnus) Vi ser inte drottningen. Är hon försenad?

Magnus Det är värre än så. Hon ville inte komma.

Martin Mådde hon inte bra?

Magnus Hon skyllde på det men ville inte må sämre med att komma.

Martin Det är många som uteblivit av oro över de hotfulla tiderna.

Magnus Ändå är de flesta här och trotsar liksom jag alla tidens villfarelser.

Martin Ta er ändå i akt. Här är många okända och ännu fler oigenkännliga.

Magnus Det är meningen. Man ska få kunna fritt umgås med mig som oigenkännlig och anonym utan att behöva vara rädd.

Martin Det är inte er de fruktar.

Magnus Det är meningen. Jag skall vara den siste någon i landet skulle ha något skäl att frukta, och ännu mindre skall jag ha rätt att frukta någon.

Munter (kommer fram till honom) Så ni vågade er ändå hit, trots att ni fått varningsbrev?

Magnus Min käre vackre mask, vem du än är, inte ställer konungen in en traditionell maskeradbal bara för att någon blir mörkrädd. Vi har haft en maskeradbal denna dag varje vecka hela säsongen och ämnar fortsätta därmed, vare sig jag blir mördad eller inte. Än så länge har jag inte blivit det, och ändå har jag gett vem som så behagat goda chanser.

Munter Ni lever farligt och trotsar ödet.

Magnus Det måste en upplyst despot göra. Annars kan han gå och lägga sig.

Martin Jag tycker inte om de där svarta kapporna i svarta hattar.

Magnus Varför inte det?

Martin De gör ett lömskt intryck.

Magnus Bara för att de är svarta?

Martin Nej, men de får mig att tänka på stråtrövare.

Magnus (skrattar) De är åtminstone dramatiska. Svart och rött är dramats färger, men vitt är segerns och livets, som alltid håller sig rent och går vidare vad som än händer.

(Under tiden har Rikard kommit upp bakom honom och avfyrrar nu sin pistol i ryggen på honom.) Jag är träffad! (faller ihop i Martins armar)(Kalabalik och uppståndelse)

Mauritz Stäng alla dörrar! Ingen kommer ut!

Adolf Demaskering! Alla tar av sig maskerna för visitation!

Upprörda röster Attentat! Konungen är skjuten!

Mauritz Ingen panik! Ta det bara lugnt!

Magnus (svagt) Vem var det som sköt mig bakifrån? Var det inte lite väl lömskt? Vad gjorde jag för att förtjäna en sådan förrädare?

Rikard (träder fram, tar av sig masken) Du stal min hustrus hjärta.

Magnus Även du, min bäste och mest betrodde vän, kunde bli en hatisk förrädare? Det är inte som du tror. Jag älskade henne men bara platoniskt. Hon gav sig aldrig till mig, och jag frestade henne aldrig till det. Jag bara älskade. Fick jag inte göra det utan att bli skjuten?

Mauritz Här är flera förrädare som bär vapen!

Magnus Gör dem inte något illa. Det visste inte vad de gjorde. Jag förlåter och benådar dem. (kollapsar i svåra smärtor)

En läkare Bär då ut honom och låt honom vila! Han kanske kan räddas till livet!

Magnus (matt) Nej, min vän, han som sköt mig gjorde det av hjärtat för det hjärta hans hustru förlorat till mig. Det var en hjärtesak, fastän han inte hade något hjärta. En mördad vänskap kan aldrig helas, även om den ytligt sett bara blir skadskjuten. Vår vänskap är förlorad, och jag dör med den.

Läkaren Bär ut honom! (Magnus bäres ut.)

Mauritz (till Rikard) Detta är det värsta som hänt vårt land sedan Karl XII blev skjuten. Vet du vad du har gjort?

Rikard Många står bakom mig och hade större anledning än jag.

Mauritz Men du tog det på dig och gjorde det. Ingen kommer att tacka dig, allra minst alla dina hatiska vänner, som kommer att spåras upp, dras inför rätta och bli vanärade för livet.

Rikard Han stal min hustrus hjärta. Som äkta man måste jag kräva upprättelse, men man duellerar inte med en konung.

Mauritz Varför älskade du henne inte?

Rikard Därför att jag älskade min konung.

Mauritz Vill du få det till ett *crime passionel*?

Rikard Medge det själv, broder. Han bad om det. Se det som en konsekvens av hans övertramp. Det var en naturlig konsekvens eller utveckling eller olyckshändelse, se det som du vill.

Mauritz Vi har aldrig haft en konung som han och kommer aldrig mer att få det.

Rikard Vad tänker du på då?

Mauritz Han var hjälten i tragedin om det Europa som håller på att gå förlorat. Han ville gå i korståg mot revolutionen i Frankrike. Nu är det fritt fram för Frankrike att mörda sin konung som du mördat din. Du har visat vägen hän mot undergången.

Rikard Om inte jag hade någon annan gjort det.

Mauritz Saboterat hjälten och segraren i hans rättfärdighet? Varför? Han var ju ändå egentligen bara en lysande och harmlös skådespelare, som gav oss en härlig föreställning av upplysning och räddade landet undan en ruin som var på gång. Nu kan ingen rädda landet, och ruinen blir ofrånkomlig. Var det nödvändigt? (*Rikard svarar inte.*) För bort honom för rannsaking och dom! (*Rikard föres bort.*)

Martin Vad skall det nu bli av oss och vårt magnifika tidevarv av strålgans och bländande teaterföreställningar?

Mauritz (*lägger armen om honom*) Bered dig på en lång och mörk och bitter natt, min vän. Det värsta har vi alltid framför oss. Magnus gav oss chansen till något bättre, men nu är det ljuset slocknat, och det blir inga mer operabaler här i hans kungliga teater, ty någon var dum nog att skjuta skådespelaren, som kanske var världens främsta. Föreställningen är slut, och det kan ej givas någon annan. (*går ut med honom i sorg.*)

Adolf (*till Munter*) Tur att våra damer inte var närvarande.

Munter De lät sig varnas i tid för männen.

Adolf Var det verkligen bara för sin hustrus otrohets skull han sköt honom?

Munter Nej, min vän, det var den onda tiden som sköt honom bort och ut i tidlösheten, där han hörde bättre hemma.

Adolf Detta kommer vi aldrig att komma över.

Munter Likväl går livet vidare, och vi måste fortsätta uthärda det.

Adolf Kom, låt även oss lämna scenen. (*De går ut. De sista skingras, och ridån går ner.*)

Slut.

Göteborg i oktober 2017

Efterskrift : Göran Genteles Maskeradbalen
(ur 'Fritänkaren' nr 260, oktober 2017)

Göran Gentele fyllde ju 100 år den 20 september, vilket TV firade med att visa hans underfundigaste komedi "Fröken April" och hans uppsättning på Stockholmsoperan av Verdis "Maskeradbalen" från 1965 med Ragnar Ulfung, idag 90 år, som helt i god form framträdde i intervju samtidigt med Lena Söderblom, idag 82. "Maskeradbalen" är en av Verdis sista operor och minsann inte hans märkvärdigaste, handlingen och libretton är banal och nästan simplistisk, kungen älskar grevens hustru (platoniskt) och väcker grevens harm som beslutar att mörda kungen, vilket han gör. När kungen då dör, bevisar han grevinnans oskuld, och greven ångrar sig gruvligt, medan kungen dör i storslagen sorti.

Det intressanta med musiken, Verdi är ändå alltid Verdi, är att Verdi medvetet tycks ha velat färga den med 1700-tals pastell, som också Tjajkovskij senare gjorde med "Spader dam", så att denna musik kommer närmare Mozart i karaktären än kanske någon annan av Verdis operor. Där är inga stora sköna anslående hit-rior, som i så många av Verdis största operor, åthävarna är ganska minimala och

begränsade av rokoksofistikering, och detta har Göran Gentele som den utomordentligt musikaliske regissör han var tagit fasta på och medvetet gjort scenografien så mycket 1700-tal som möjligt, vilket är särskilt frappant i klädedräkten – idel 1700-tals kostymer, och särskilt då 'Svenska dräkten', Gustav III:s egen skapelse. Ragnar Ulfung är magnifik som Gustav III, det är svårt att tänka sig att rollen kan göras bättre, och Sixten Ehrlings ytterst precisa dirigentledning känns också igen.

Det är därför ingen stor operaföreställning, det är så långt från Wagner man kan komma, den är försiktigt återhållsam hela vägen, för att sedan låta själva maskeradbalscenen desto mera imponera genom utomordentligt polyfon regi. Föreställningen gjorde stor succé och gavs 125 gånger och över hela Europa, och det är minsann en föreställning som håller – denna opera kan kanske inte göras bättre – utom möjligen på originalspråket italienska.

Ursprungligen maskerades handlingen genom att förläggas till Boston i Amerika, Gustav III har bytts ut mot en guvernör, då det inte var lämpligt 1859 att visa publiken hur kungar kunde mördas på scen, och även om handlingen är absurd och ohistorisk är det dock mordet på Gustav III det handlar om, även om de verkliga motiven till mordet var enbart politiska.

Sophia. Till största delen politiska, ja, men den verkliga mördarens motiv var enbart personliga och Gustafs syskon och svägerska ville också se honom död av personliga skäl.

Christian. Ja, han var lika mycket hatad som älskad.

Sophia. Ja. Hatad av adeln, sina syskon och sin svägerska, ibland även av sin egen mor, bönderna och prästerna; men var i gengäld uppriktigt älskad av folket, som ju till och med ville hämnas honom efter han blivit mördad.

Christian. Det intressantaste partiet av operan är kanske scenen med Ulrica, en unik scen som skiljer sig skarpt från resten av operan. En domare vill fördöma och döma Ulrica som häxa, men pagen Oscar, en nyckelroll i hela operan, försvarar henne och vädjar om tolerans. Gustav III uppsöker henne i hemlighet för att bli spådd av henne, och naturligtvis ser hon vad som ska hända, förutsäger hans död genom hans bästa vän, och alla skrattar åt henne – typiskt för orakel, de har alltid rätt men blir aldrig trodda. Det är hennes enda scen. – Pagen Oscar, däremot, som förde Gustav till sibyllan och som vid maskeradbalen först vägrar avslöja för Holberg vem Gustav är och sedan ändå gör det men mycket förstulet, är också den i Genteles regi i vars armar Gustav dör. Pagen spelas vanligen av en kvinna, och här gestaltas han perfekt av Birgit Nordin.

Sophia. Gustaf besökte faktiskt en spådam på riktigt vid flera tillfällen. Även hans drottning gick till henne en gång för att fråga om en dröm hon haft. Spådamen hette mamsell Arfvidsson och varnade honom, bland annat för den man som verkligen sköt honom på maskeradbalen, vilket möjligen var en av orsakerna till varför Gustaf alltid undvek den mannen.